

MEMLEKETİMİZDE KÖY YAŞANTISININ BAZI TOPLUMSAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Mahmut TEZCAN

Eğitim Sosyolojisi Kürsüsü Asistanı

GİRİŞ VE TOPLUMSAL SORUN KAVRAMI

I - DEMOGRAFİK SORUNLAR

A. Nüfusun Memleket Çapına Dağılımında Kırsal Bölgelerin Yeri

- 1) Orman İçi Köyler
- 2) Diğer Dağınık Köyler
- 3) Göçebelik

B. Nüfus Artışı

- 1) Genel olarak
- 2) Nüfusun Artışına Karşı Uygulanacak Tedbirler
 - a. Ekonomik Tedbirler
 - b. Nüfus Kontrolü ve Aile Plânlaması

C. Yatay Nüfus Hareketleri

- 1) Toplumsal Erozyon
- 2) Ekonomik Erozyon

II - EKONOMİK YÖNDEN TOPRAK-İNSAN İLİŞKİLERİNDEN DOĞAN SORUNLAR

A. Genel Olarak

B. 2. Beş Yıllık Plân ve Hukukî Güçlükler

C. Tarım Arazisinin Parçalanma Nedenleri

- 1) Hukukî Nedenler
- 2) Demografik Nedenler
- 3) Tarım Dışı Çalışma Alanlarının Eksikliği
- 4) Gelenekler
- 5) Makineli Tarım
- 6) Fizikî Ortam

D. Tedbirler

- 1) Toprak Reformu
- 2) Tarım Reformu
- 3) Kredi Sorunu ve Tefecilik

III - SİYASAL SORUNLAR

- A. Şeyhlik-Ağalık Kurumlarından Doğan Siyasal Sorunlar
- B. Siyasal Partiler ve Köy
- C. Köylünün Siyasal Atitüt ve Davranışı

IV - AİLEYİ İLGİLENDİREN BAZI SORUNLAR

- A. Kız Kaçırma
- B. Kan Gütme
- C. Başlık Sorunu
- D. Çocukların Çalıştırılması
- E. Kadın Sorunu

V - DİNSEL SORUNLAR

- A. Genel Olarak
- B. Nurculuk

VI - EĞİTSEL SORUNLAR

- A. Genel Olarak
- B. Tedbirler

VII - SERBEST ZAMAN SORUNLARI

- A. Genel Olarak
- B. Tedbirler

VIII - SAĞLIK SORUNLARI

- A. Genel Olarak
- B. Tedbirler

SONUÇ

GİRİŞ VE TOPLUMSAL SORUN KAVRAMI

Toplum yaşantısının tamamında veya bazı kısımlarında meydana gelen bir eşgüdüm eksikliğini veya yerleşmiş kurumların, bireylerin yeni ihtiyaçları karşılayamayacak kadar eskimelerini ifade eden (1) "toplumsal bozulma"nın belirtisi olarak toplumsal sorunlar, toplumdan topluma ve aynı toplum içinde zamandan zamana, bölgelere ve köy, kasaba, ve şehir gibi yerleşme biçimlerine göre farklılıklar arzederler. Toplumsal sorunların çeşitli tanımları yapılmıştır. Biz bunların kuramsal tartışmalarına girmeden yapılan bir iki tanımı belirterek doğrudan doğruya memleketimizdeki kırsal ve köy biçimindeki yerleşmelerde karşılaşılan birkaç somut soruna değineceğiz.

Bir tanıma göre toplumsal sorun, "Toplumun yerleşmiş yaşantı tarzını yahut refahını müşterik iyiliğini tehdit eden, bu nedenle hafifletilmesine veya giderilmesine ihtiyaç hissedilen durumlar veya şartlardır"(2). Diğer bir tanım:

"Toplumda fazla sayıda bireyleri rahatsız eden ve ancak kolektif toplumsal faaliyet ile düzeltilmesi mümkün olan şartlardır"(3).

Fairchild, sosyoloji lûgatında ise şu tanımı yapmıştır: "Mahiyeti itibariyle ıslah edilmeye ihtiyaç gösteren ve bu hususta toplumsal kuvvetlerin veya toplumsal araçların uygulanmasını gerektiren bir durum" (4).

Yine başka bir tanıma göre toplumsal sorun, "Nerede bir grup veya gruplar mevcut bir koşulu değiştirmeye teşebbüs ederlerse orada toplumsal bir sorun ortaya çıkar" (5).

Belirli bir örgütlenme içinde toplumsal kurumlar toplumun gereksinmelerini karşılayacak derecede işledikleri ve elverişli oldukları sürece toplumsal sorun söz konusu değildir. Fakat toplumsal değişmeler toplumsal kurumları aşar ve bir takım yenilikler gerektirirse, toplumsal sorun ortaya çıkar ve denge bozulur (6). Bu durumda birey, grup baskısının izlerine kişiliğinde yer bulamadığı, duygu ve düşünceleri ile uygunlaştıramadığı andan itibaren toplumsal yapıdan sapmaya başlar ve toplumsal sorunların kaynağı haline gelir (7). Böylece toplumsal sorunun ilk belirtisi, kendisine

(1) Topçuoğlu, Prof. Dr. Hâmide: Genel Sosyoloji Ders Notları, Ankara 1969, S. 194.

(2) Topçuoğlu, Prof. Dr. Hâmide: Hukuk Sosyolojisi Dersleri, Ankara 1963, S. 227.

(3) Topçuoğlu, a.g.e., S. 227.

(4) Topçuoğlu, a.g.e., S. 227.

(5) Topçuoğlu, a.g.e., S. 228.

(6) Yasa, Prof. Dr. İbrahim; Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları Ders notları, Ankara 1968, S. 23.

(7) Nirun, Dr. Nihat: Sosyal Problemler ve Sosyal Bünye, Araştırma Dergisi Sayı: 3, Ank. 1965, S. 235, D.T.C. Fak. Yay.

karşı gelinen, beğenilmeyen durum hakkında toplumun çeşitli zümreleri arasında bir değer ve kanaat çatışmasının meydana gelişidir (8).

O halde toplumsal sorunun aşamalarını belirtmek gerekmektedir. Bunlar ise sorunun kabulü (O zamana kadar doğal sayılan bir duruma karşı gelinmesi ve durumun eleştirisi konusu haline gelmesi), hal olanağının kabulü (Çeşitli tezler ileri sürülür ve tartışılır ve birinde karar kılınır), sonuncusu ise hâl aracının seçimidir (9). Şimdi bu tanımları ve açıklamaları göz önünde tutarak köy toplumsal yapısında ve yaşantısında karşılaştığımız birkaç sorunu ele almak istiyoruz.

Yalnız konuyu toplumsal kurumlar bakımından ele almayı tercih ettik. Aksi takdirde çok geniş olan köy yaşantısının toplumsal sorunlarında konuyu sınırlandırmamız güçleşecekti. Bilindiği üzere toplumsal kurum, *toplumun bir temel ihtiyacı etrafında toplanmış olup, bir çokluk tarafından paylaşılmış bulunan bir davranış modelleri kombinezonudur* (10). Bunların başlıcaları aile, ekonomi, eğitim, din, siyaset, dinlendirici ve eğlendirici kurumlardır.

Bunların dışında yine ekonomik kurumlarla ilgili demokratik sorunlara ve sağlık sorunlarına değindik. Tabii ki burada ele aldığımız sorunlar dışında daha birçokları vardır. Burada önemli gördüğümüz belli başlılarına ve çözüm yollarına ana hatları ile değineceğiz.

I.

DEMOGRAFİK SORUNLAR

Burada nüfusun memleket çapına dağılışında köysel toplulukların yeri, nüfus artışı ve yatay nüfus hareketlerinin köysel yerleşmelerdeki sorunlarını ele alacağız.

A - Nüfusun Memleket Çapına Dağılışında Kırsal Bölgelerin Yeri

Köylerimiz kuruluş yerleri bakımından çok dağınık ve parçalıdır. 442 sayılı Köy Kanunumuzun 1. maddesi, köyü "2000 den aşağı olan yurt" biçiminde tanımlar. 2000'i aşan topluluklar belediye örgütüne sahip olmalarından dolayı, "kasaba", ve 20.000 nüfustan daha kalabalık yerler ise "şehir" sayılır.

1960 Nüfus sayımı sonuçlarına göre memleketimiz şehirli nüfus oranı % 25,1, köylü nüfus oranı ise % 74.9 dur (11). Ancak bu oranın saptanma-

(8) Topçuoğlu, a.g.e., S. 228.

(9) Topçuoğlu, a.g. ders notları, S. 197-198.

(10) Topçuoğlu, a.g. ders notları, S. 101.

(11) Keleş, Dr. Ruşen: Türkiye'de Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın, Beşinci İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları, Ankara 1962, S. 10.

şında 10 binden fazla nüfuslu yerleşmeler şehir olarak ele alınmıştır. Aynı hesaba göre 1965 yılında köylü nüfus oranı % 70.1 dir. Şehirli nüfus oranı ise % 29.9 dur ⁽¹²⁾. İstatistik Genel Müdürlüğü hesaplarına göre ise bu oran şehirlerde % 31.9 ve köylerde % 68.1 dir ⁽¹³⁾.

Köyler istatistiği 1945 anket sonuçlarına göre Türkiye’de 34 bin 063 muhtarlık vardı. Buralarda oturanların sayısı ise 14.073.471 idi. 1960 anket sonuçlarında ise muhtarlık sayısı 35.382 ve Nüfus da 18 milyon 906 bin 720 ye ulaşmıştır. ⁽¹⁴⁾. Tabii buradaki rakamlar tam örgütlü muhtarlıkları temsil etmektedir. Memleketimizde muhtarlık biçiminde olmayan başka yerleşme biçimlerinin sayısı da az değildir.

1946 Yılında İçişleri Bakanlığının bir yayınına göre memleketimizde 64.756 yerleşik yer vardı. Bu sayıdan il, ilçe, bucak merkezleri ve yazlık sayfiyeler, ılıca ve hayvan barınakları çıkarıldığı zaman geriye 62.597 yerleşme biçimi kalmış oluyor. Adı geçen kaynakta bu yerler, “tam örgütlü muhtarlık” “köy kanununun sadece bazı maddelerini uygulayan muhtarlık”, “köycük”, “mahalle”, “mezraa” ve “kom” gibi bölgesel yerleşmelerdir ⁽¹⁵⁾. Yerleşme sayısının 1965 yılında 79.931 e yaklaştığı tahmin olunmaktadır ⁽¹⁶⁾. Köy nüfusu oranı 1927 de % 75 iken 1965 de % 64 e düşmüştür ⁽¹⁷⁾. Bu düşmede köyden şehre akının etkisi büyüktür.

Görüldüğü üzere Türkiye’de nüfusun çoğunluğu köysel, kırsal bölgelerde toplanmış ve çok dağılmıştır. Tabii bu dağınıklık, çeşitli kamu hizmetlerinin köye ulaştırılmasında da güçlükler yaratmaktadır.

Öte yandan küçük ve dağınık köyler toplumsal hareketliliği de önlemekte, böylece dış çevrenin değerler sistemi ile bütünleşme olanağı ve ekonomik farklılaşma cereyan etmemektedir. Bu durum ise toplumsal ve ekonomik gelişmeye engel olmaktadır. Bu bölgelerin halkı yalnız ve içine kapalı bir toplum olarak seslerini duyuramamakta demokratik yaşantıda toplumsal bir kuvvet haline gelememektedirler ⁽¹⁸⁾.

1. Orman İçi Köyler

Kırsal yerleşmelerde göze çarpan bir diğer sorun da “Orman İçi”, “Orman Bitişiği” ve “Orman Yakını” köylerdir. Buralardaki köylü

⁽¹²⁾ 11. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara 1967, S. 49.

⁽¹³⁾ Keleş, a.g.e., S. 10.

⁽¹⁴⁾ Tütengil, Doç. Dr. C. Orhan: Türkiye’de Köy Sorunu, İstanbul 1969, S. 52.

⁽¹⁵⁾ Yasa, a.g.e., S. 29.

⁽¹⁶⁾ Geray, Doç. Dr. Cevat: Türkiye’de Dağ ve Orman Köyleri, S.B.F. Derg., Cilt:

23, Sayı. 1, S. 279.

⁽¹⁷⁾ Yasa, a.g.e., S. 29.

⁽¹⁸⁾ Yasa, a.g.e., S. 122.

nüfusunun toplam köylü nüfus içindeki oranı % 57 dir. Buralardaki nüfus ise 1960 sayımına göre 10.8 milyondur ⁽¹⁹⁾.

Orman Köyleri için buralarda yaşayan nüfusun tarla açma, aşırı otlatma, usulsüz kesim, yangına neden olma ve kamu hizmetlerinden faydalanmalarının güç ve pahalı olmalarından dolayı bu köylerin buralardan göçürülmesi ileri sürülen görüşlerden biridir. Diğer bir görüş, bunları yerlerinden oynatmadan oldukları yerde kalkındırmak için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bu görüşler realist görünmemektedir. Çünkü ormanın bakımı, korunması, iyileştirilmesi yenileştirilmesi için insan gücüne ihtiyaç olduğu, yerinde kalkındırmanın ise sağlam ve güvenilir bir kararla mümkün olacağı, ayrıntılı hesaplara ve bilimsel araştırmalara ihtiyaç gösterecektir.

Bu bakımdan en iyi hal çaresi endüstrileşme, bölge plânlaması ve toprak reformunun gerçekleştirilmesidir ⁽²⁰⁾. Ayrıca bu köylerden bir kısmını, döner sermayeli birer ekonomik birlik olarak orman işletmelerine bağlamanın gerekliliği üzerinde de durulmaktadır ⁽²¹⁾.

2 - Diğer Dağınk Köyler

Bu köyleri birleştirmek ve belirli merkezlerde toplamak görüşü bir tedbir olarak ileri sürülüyor. Fakat iç yerleştirmeler için verimli topraklarımız azdır. Sonra anayasa ve demokratik düzen bakımından bir kimseyi yerinden kaldırmak tartışmalara yol açan bir konudur. Aynı zamanda önemli mâlî külfeti de gerektirir. Böyle geniş bir yerleştirme programı için ise henüz tecrübesiziz. Onları yerinden almak toplumsal ve ruhsal türlü tepkiler de yaratır ⁽²²⁾.

Prof. Turhan, yukarıda sayılan sakıncalardan dolayı bu dağınk bölgeleri yerinden kaldırmadan kalkındırmak için 20-30 köyün merkezinde kültür, teknik ve sanayi merkezlerinin kurulmasını öngörüyor ⁽²³⁾.

Bu merkezler, köylüye ait her türlü teknik malzeme ve araçları satan satış depolarını, köylünün kullanacağı her türlü alet ve araçları onaracak bir atölye veya tamirhaneyi, yersel toprak veya hayvan ürünlerini kıymetlendirecek bir imalâthaneyi, ilkokuldan mezun olanları istidat ve yeteneklerine göre yetiştirmek üzere ortaokul düzeyinde çeşitli teknik ve meslek kollarını kapsayan bir politeknigi, küçük bir hastahaneyi kitaplık, sinema, tiyatroyu kapsayacaktır. Bu suretle köyden şehre akın

⁽¹⁹⁾ Geray, a.g. yazı, S. 279.

⁽²⁰⁾ Geray, a.g. yazı, S. 299.

⁽²¹⁾ Yasa, a.g.e., S. 123.

⁽²²⁾ Geray, a.g. yazı, S. 298.

⁽²³⁾ Turhan, Prof. Mümtaz: Köy Kalkınmasının Esasları, Sosyoloji Konferansları, 6. Kitap, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, S. 13 vd.

ve sanayinin sadece belirli bölgelerde kesif olarak toplanması önlenmiş olacaktır (24).

Ayrıca bu merkezlere denk olarak tâlî tarımsal merkezler kurulacaktır. Bunlar her on köyün merkezî olan birinde yatılı bölge okulu, basit yedek parçaları bulunduran bir onarımhane, tohum selektörleri, tarımsal mücadele ekipleri ve bir de dispanseri kapsayan tarımsal merkezlerdir. Bu merkezler âcil vakalarda köylünün işine yarayacaktır.

Kanaatımızca bu, yerinde bir görüştür. Fakat yine böyle merkezlerin kurulması için de yurdun coğrafi bölgelerine göre ayrı ayrı plânlar ve araştırmalar yapmayı gerektirir. Ayrıca bu merkezler için finansman konusu da önemlidir. Fakat bugün Köy İşleri, İmar ve İskân, Millî Eğitim, Tarım ve Sağlık Bakanlıklarının ödenekleri hiç de küçümsecek miktarda değildir. Yeterki sistemli ve koordine edilerek sarfedilsinler. Prof. Turhan bu merkezlerin sayılarının 1000 civarında olabileceğini, her yıl bunlardan 100 tanesinin ele alınarak herbirisine 100 milyon olmak üzere 1 milyar lira harcamak suretiyle 10 yılda tamamlanabileceğini söylüyor (25).

Bu görüş, C.H.P. tarafından da benimsenmiş ve 1969 seçim programlarına konmuştu. Programda bu merkezler "köykent" olarak adlandırılmıştır. Bu merkezlerin yollarla köylere bağlanacağı, o çevredeki köy kooperatiflerinin ekonomik ve toplumsal yaşantıya hâkim olacağı belirtilmektedir (26).

3 - Göçebelik

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde göçebeler vardır. Doğu Anadolu'da "göçebe kürt aşiretleri", Güneyde "Türkmenler", Ege'de "yörükler" ve "çingeneler" gibi. Özellikle Doğu Anadoludakiler tam göçebe halindedirler. Sabit bir konut ve toprağa bağlı olmadan küçük baş hayvancılıkla uğraşan, otlak bulmak için yayla ve steplere giden, daima çadır yaşantısı yaşayan kapalı ekonomiye sahip, kan akrabalığı ve birlik duygusu gibi bağlarla birbirine bağlı, bir şefe bağlanan, okuma yazma bilmeyen geleneksel gruplardır (27). Bunlar çeşitli ekolojik baskılar (Nüfus artışı, yaylak ve kışlakların kira bedellerinin artışı v.s.) sonucu toprağa yerleşiyorlar (28). Diğer nedenler İran, Irak, Suriye sınırlarının karşılıklı olarak göçebe hareketlerine kapatılması, geleneksel yaylaların en yakın köyün kamu malı

(24) Turhan, a.g. yazı, S. 10.

(25) Turhan, a.g. yazı, S. 10.

(26) Halktan yetki istiyoruz; C.H.P.'nin Düzen Değişikliği programı, Ank. 1969, S. 6.

(27) Beşikçi, Dr. İsmail: Doğu Anadolu'daki Göçebe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme (Geçiş Halindeki Toplumlar) Erzurum 1968, S. 2

(28) Beşikçi a.g.e., S. 7.

haline getirilmesi, köylülerin toprak ve yaylak için hükümetten devamlı talepleri ve bu taleplerin benimsenmesi onların hareket alanını daraltmıştır (29).

Bu aşiretlerin sayıları ve nüfusları bilinmiyor. Bunlar sayım esnasında yaylalarda, yüksek dağlarda, şehir, kasaba, köyden çok uzaklarda buldukları için kaydedilemiyorlar. İlk iş olarak bunların sayılarını saptamak gerekir (30).

B – Nüfus Artışı

1 – Genel Olarak

1965 yılında nüfusumuz 32 milyon olmuştur. Yılda % 3 gibi oldukça yüksek bir hızla artmaktadır. Bu artışta köyün payı büyüktür. Köylerdeki yıllık nüfus artış ortalaması binde kırkbeştir (31). Bu durum tabii ki ekonomik kalkınmayı engellemektedir. Çünkü ekonomik kalkınma ancak üretimin nüfustan daha hızlı artması ile gerçekleşir. Nüfus artışının da yatırımları arttırması, toplumsal değişmeyi gerçekleştirilmesi gibi yararlı sonuçları vardır. Fakat gelişmiş memleketler için olumlu sonuçlar doğurabilen bu durum, az gelişmiş ülkeler için elverişli değildir (32). Mesele, nüfus artış hızını ayarlamaktır. Artış hızı bir miktar azalınca artan bir nüfusun bütün nimetlerinden faydalanmaya devam edeceğimiz gibi çok hızlı artışın sakıncalarını önlemiş olacağız (33).

Tarım yaşantısındaki gizli işsizlik, köyden şehre göç olayları ve beslenme yetersizliğinin nedeni de yine bu hızlı nüfus artışıdır.

2 – Nüfus Artışına Karşı Uygulanacak Tedbirler

a. Ekonomik Tedbirler:

Başlıcalarından biri tarım alanlarının genişletilmesidir. Ayrıca doğal kaynaklardan tam olarak yararlanmanın sağlanması gerekmektedir. Diğer bir tedbir, fazla nüfusu masedebilecek bir sanayi kesiminin kurulmasıdır. Bu da belirli merkezlerde olursa o zaman köyden şehre göçle köy nüfusu azalacaktır. Fakat köylülü yerinde kulkındırmak için hızlı bir sanayileşmeyi gerçekleştirme olanağına sahip olamadığımızı göre bir süre tarıma öncelik vermek zorundayız. Bu da bölge plânlaması, halk eğitimi, toplum kalkınması yöntemlerinin uygulanması ve tarımsal yayım hizmeti ile desteklenebilir (34).

(29) Beşikçi a.g.e., S. 8.

(30) Beşikçi, a.g.e., S. 26. Ayrıca bkz: aynı yazarın *Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar*, Ankara 1969.

(31) Tütengil, a.g.e., S. 57.

(32) Türkay, Dr. Orhan: *Türkiye'de Nüfus Problemi*, D.P.T. Dergisi, Sayı: 1, S. 86.

(33) Türkay, a.g. yazı, S. 90.

(34) Yasa, a.g.e., S. 135.

b. Nüfus Kontrolü ve Aile Plânlaması:

Bütün "Aile Plânlaması" denen bir teknik, evli çiftlerin aile büyüklüğünü veya çocuk sayısını ekonomik olanaklarına ve kişisel isteklerine göre kısıtlıyabilmeleri anlamına gelmektedir. Bizde daha önce çeşitli kanunlarla (1930 tarihli Hıfzıssıhha Kanunu, T. Ceza Kanunu) doğum kontrolü yasak edilmişti⁽³⁵⁾.

Ülkemizde 1965 tarihli 557 sayılı Nüfus plânlaması hakkındaki Kanunun 1. maddesi, "Fertlerin istedikleri sayıda ve istedikleri zaman çocuk sahibi olmaları" diye tanımladığı nüfus plânlamasını aile plânlaması ile eş anlamda kullanmıştır⁽³⁶⁾.

Fazla çocuk sayısı, ailelerin geçimini zorlaştırmakta (Beslenme yetersizliği) sağlık ve eğitim sorunları da doğurmaktadır. Şehirlerimizde ve aydın çevrelerimizde kısmen uygulanan bu teknik köyde yaygın hale getirilmedikçe hızlı nüfus artışı, ekonomik kalkınmayı frenlemeye devam edecektir.

D.P.T.'nin benimsediği aile plânlaması köylerimizde uygulanamıyor. Çünkü köyün kültür yapısı, değerler sistemi, fertlerin inanç ve atitütleri buna engel olmaktadır. Nitekim çocuk, tarlada ana babasının yardımcısıdır. Burada ekonomik bir zorunluluk göze çarpıyor. Ayrıca erken evlenme, geniş ailenin çok çocukluğu destekleyen bir yapıya sahip olması, poligami, erkeklik duygusu, kısırlık korkusu, erkek çocuğa verilen yüksek değer, dinsel ve ahlâksal değerlerin doğum kontrolüne karşı olması gibi faktörler de doğum kontrolünü engellemektedirler. Yapılan bir toplumsal araştırmada yukarıdaki faktörlerin doğum kontrolünde geniş ölçüde olumsuz rol oynadıkları görülmüştür⁽³⁷⁾.

O halde bu tekniğin yeterince uygulanması, herşeyden önce bir eğitim ve olanak meselesidir. Bu sebeple geleneklerin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmak (yeterli bir eğitim ile), bu teknik hakkındaki bilgi ve usulleri köysel çevrelerde geniş ölçüde yaymak, konu ile ilgili her türlü alet, araç ve gereçleri sağlayıp köylüye dağıtmak gerekmektedir. Nüfus plânlaması ya devlet tarafından veya ailelerin kendileri tarafından uygulanabilir. Bu da ya gebeliğin önlenmesi veya doğumun önlenmesi (çocuk düşürme) biçiminde olabilir.

C - Yatay Nüfus Hareketleri

Bu kavram, nüfusun bazı bölgelere taşınması anlamına gelmektedir. İşte bu olay da köylerde çeşitli sorunların doğmasına yol açmaktadır. Memleketimizde köylü ile şehirli arasında yıllardan beri devam eden kon-

⁽³⁵⁾ Türkay, a.g. yazı, S. 90.

⁽³⁶⁾ Yasa, a.g.e., S. 137-138.

⁽³⁷⁾ Türkdoğan, Dr. O: Türkiye'de Doğum Kontrolüyle İlgili İnsan Faktörleri, İktisat Fak. Mecm. Cilt: 25, No: 1-2, İst. 1966.

for, yaşayış ve geçim farkları vardır. Özellikle tarıma makinanın girişi, karayollarının, motorlu taşıtların sağladığı ulaştırma kolaylıkları, sanayileşme hareketi şehirlerin çekme ve köysel yerlerin itme kuvvetinin etkisini arttırmıştır. (38). Özellikle aşırı nüfus artışı ve ekonomik nedenlerle köyden şehre göç olayı memleketimizde çeşitli sorunlar doğurmuştur. Bizdeki şehirleşme olayı ise endüstrileşmeden çok kırsal alanın nüfusu artışından doğmuştur.

1 – Toplumsal Erozyon

Köyden şehre iş aramak için gelenler özellikle genç nüfustur. Bunlar köyde mal ve hizmet yaratan genç, atılğan, çalışabilen kimselerdir. Bunların şehre gitmesi ile köyde tamamen tüketici gruplar kalıyor. Böylece bu kimselerin şehre gitmesi ile köy, toplumsal bir erozyona uğramış oluyor. Yine gençlerin ayrılması ile tarımsal yaşantının gerektirdiği işgücü azalıyor ve topraklar işlenemez hale geliyor.

Diğer bir sorun da bu ayrılmaların, ailelerin çözülmesine yol açmasıdır (39). Erkeğin uzun müddet ailesinden ayrı olarak dışarıda çalışması hem kendisi bakımından sorunlar doğurmakta hem de köydeki karısının, çocuklarının, ana babasının ıstırap çekmelerine gurbetliğin yarattığı psikolojik nedenlerle ailelerin çözülmesine, boşanmalara yol açmaktadır.

Köy kadınlarını en çok etkileyen olay da eşlerinin uzun müddet gurbette kalmalarıdır. Böylece kadınlar yalnız kalıp işlerin çoğu onlara kalıyor. Sorumluluk duygusu ve yalnızlık, onlarda ruhsal bunalımlara sebep oluyor. Sonra eşlerinin uzun müddet dışarda kalmalarıyla değer yargılarının değişmesi suretiyle köylerdeki hanımlarını beğenmemek eğilimleri artıyor ve ailede yine çözülmelere sebep oluyor. Gurbetçilik teması mânilere ve türkülere de konu olmuştur (40).

2 – Ekonomik Erozyon

Bu kavramdan, biriken paraların köyden başka yerlere aktarılması kastedilmektedir.

Köyden iş aramak için şehre gelenler biriken servetlerini gelişmiş bölgelere akıtmaktadırlar. Köylük yerlerden şehirlik yerlere yalnız beden kuvveti ile çalışarak hayatlarını kazanmak isteyenler gelmez. Ellerine çeşitli yollardan önemlice paralar geçen kimseler arasında da şehirlere giderek iş yapmak, parasını yatırmak isteyenlerin sayısı az değildir. Bunlar

(38) Yavuz, Prof. Fehmi: Şehircilik, Ankara 1962, S. 32.

(39) Yasa, a.g.e., S. 133.

(40) Geray, Doç. Dr. C: Toplum kalkınması Deneme çalışmaları, Bünyan Örneği, S. 190-191, Ank. 1967, S.B.F. Yay.

şehirlerde dükkân, mağaza, apartman, kat, daire, otel, arsa v.s. sahibi olurlar. Gerçi bu gibi faaliyetlerin sayısı az da olsa yine bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Büyük şehirlere eğlence amacı ile para harcamaya gelenler de vardır (41). Servetlerin bir kısmının çıkış yerinde kalması veya çıkış yerine yakın olan ikinci veya üçüncü derecedeki merkezlere gitmesi toplumsal erozyonu da büyük ölçüde önlemek suretiyle toplumsal ve ekonomik yapımızın zayıflamasını önleyecektir (42).

II

EKONOMİK YÖNDEN TOPRAK-İNSAN İLİŞKİLERİNDEN DOĞAN SORUNLAR

A - Genel Olarak

Burada toprağın işletilmesinden ileri gelen sorunlar ağırlığı teşkil etmektedir. Arazinin sahibi veya başkaları tarafından işletilmesi ayrı ayrı işletme biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Başkaları ile işletme, kiracılık ve ortaklık biçimindedir. Ortaklık biçimleri de bölgelere, tarafların durumuna, ürün çeşidine göre değişmektedir. Bütün bu hallerde çoğu zaman mal sahibinin lehine durumlar ortaya çıkmakta ve çeşitli anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

B. İkinci Beş Yıllık Plân ve Hukukî Güçlükler

İkinci Beş Yıllık Plânda Türkiye'de tarım işletmelerinin % 72.60 sının mal sahipleri elinde olduğu, bu işletmelerin % 66.5 inin 200 dekardan küçük olduğu gösterilmektedir (44). Teknolojik gelişmelerden en büyük payı 50 dönümden fazla toprağı olanlar almaktadır.

Plân, tarım kredilerinden, Ziraat Bankasından yararlanan işletmelerin % 50 den fazlası ortalama 296 T.L. sı, 25 i 700 T.L. sı, % 0.003 ise ortalama 626 bin TL. sı aldığını göstermektedir. İşletmelerin yaklaşık olarak % 40'ı tarımsal kredi olanaklarından yararlanamamaktadır (45). İş-

(41) Yavuz, a.g.e., S. 34.

(42) Yavuz, a.g.e., S. 35.

(43) İkinci Beş Yıllık Plân, S. 241.

(44) Kıray, Prof. Dr. Mübaccel Belik: İkinci Beş Yıllık Plânda Köy ve Köylü Sorunu. Mülkiyeliler Birliği dergisi, Sayı: 12, S. 3.

(45) İkinci Beş Yıllık Plân, S. 242.

letmelerin % 50 den fazlasının aldığı 300 lira da üretimi etkilemeyip tamamen tüketime gitmektedir.

İşletmeler gelir bakımından değerlendirildiğinde ise 50 dekara kadar olanlar fert başına 485,200 dekara kadar olanlar 1117 TL. sı gelir sağlamaktadır. 200 dekardan 1000 dekara kadarkiler 7417 TL.sı, 1000 dekardan daha büyük işletmeler fert başına yılda 49,750 TL.sı gelir getirmektedir. Buradan görüldüğü üzere toprak mülkiyeti bakımından Türkiye'de hem büyük toprak sahipliğinin hem de küçük toprak sahipliğinin bir sorunu olduğu ortaya çıkıyor (46).

Toprak hukukunun karmaşıklığı dolayısıyla Türkiye, toprak ve arazi anlaşmazlıklarının en çok olduğu memleketlerden biridir. Aynı arazi üzerinde birden çok kişilerin hak iddia etmelerinden doğan arazi anlaşmazlıklarına çeşitli biçimlerde rastlanır. Sınır anlaşmazlıkları, tarla anlaşmazlıkları, su kaynaklarındaki ve mer'alar üzerindeki anlaşmazlıklar bunlar arasındadır. Bu olayların nedeni nüfusun hızla artışına karşılık toprağın dengesiz dağılımıdır. Ayrıca tapu ve kadastro olanakları da azdır.

Bir bölgede mevcut olan toprakların gerçek miktarı ve durumu, ancak kadastro işlemi ile saptanabilir. Kadastro yapılmadan dağıtılacak toprakların gerçek miktarını bilmek ve sınırlarını saptamak olanaksızdır.

Memleketimizde belediye sınırları dışında kalan arazinin kadastro-suna, bazı çiftlikler hariç 1950 yılında başlanmıştır. 6 yıl klâsik yersel yöntem kullanılmış, ancak bu yöntemle arzu edilen hız sağlanamadığı için fotogrametrik yöntemle (havadan alınan fotoğraflarla plânları yapma ve bunlarla kadastro yapma) gidilmiştir. Bu usul daha süratlidir. Ocak 1968 tarihine kadar 7.200 köyün ve 75.000 Km² tarım arazisinin tapulaması bitmiştir. Yâni mevcut köylerin % 20 sinin ve tarım arazisinin % 21,4 ünün kadastro-su tamamlanmıştır. (Memleketimizdeki 36.224 köy ve 350.000 km² lik tarım arazisine göre) Yılda 16.000 km² tarım arazisinin tapulama ve kadastro-su yapılırsa bütün tarım topraklarının kadastro-su 17 yılda bitecektir (47).

Geleneksel arazi düzeninin benimsenmesi ve kullanılışı ile ilgili yasaların eksik ve elverişsiz olması, bu yüzden çağdaş gereklere toplumsal ve ekonomik yapıya elverişsiz bir tarım sisteminin uygulanmasına yol açmaktadır. Memleketimizde arazi ile ilgili hukuksal düzen geniş ölçüde Osmanlı İmparatorluğundan kalmıştır. Aslında örf ve âdetlere dayanan hü-

(46) Kiray, a.g. yazı, S. 3.

(47) Öztrak, Doç. Dr. İlhan: Toprak Reformunun Hukukî Yönü. Türkiye'de Toprak Reformu Semineri, A.Ü. Hukuk Fak. Yay. No: 244, Ank. 1968, S. 161-162.

kümler, geleneksel usullerle yönetilmekte Medenî Kanunun getirdiği yenilikler henüz tam anlamıyla uygulanmamaktadır. Bu durum, tarımsal üretimin verimini azaltmakta ve geriletmektedir. Özellikle ortakçılık ve kiracılık alanlarında tamamen örf, âdet, gelenekler hâkim bulunmakta, ekonomik olanakları zayıf durumda olanların mâdur olması ve ilkel işletmeciliğin uygulanması sonuçlarını doğurmaktadır. Arazi mülklerinin, sınırlarının, tapu ve kadastro işlerinin düzenlenmemiş bulunması da çeşitli anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaktadır⁽⁴⁸⁾. Toprak reformu, bütün bu sorunların çözüm yolu olarak görülmektedir.

Toprak dağılışı, tarımsal nüfus arasında büyük bir dengesizlik göstermekle, ayrıca çeşitli nedenlerle toprak parçalanmaktadır. Memleketimizdeki toprak parçalanmasının çeşitli nedenlerini şu noktalarda toplayabiliriz.

C - Tarım Arazisinin Parçalanma Nedenleri

Burada "toprak parçalanması" kavramından hem tarımsal mülkiyetin işletmecilik bakımından rasyonel olmayan çok küçük parçalara bölünmesi, hem de bir işletmeye ait toprakların çok dağınık tarialar halinde bulunması kastedilmektedir.

1 - Hukuksal Nedenler

Çeşitli kanunlar, örneğin Medenî Kanun, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Ziraat Bankası Kuruluş Kanunu parçalanmaya sebep oluyor. Medenî Kanunun parçalanmayı önleyen hükümleri uygulanamıyor. Fakat eşit bir paylaşmayı öngören miras hükümleri parçalanmaya sebep olmaktadır.

Medenî Kanunumuzun 597-602. maddelerindeki tarımsal işletmelerin aşırı bir parçalanmasını önlemek için konulan özel miras hükümleri uygulanamayan ölü maddeler halindedir.

Türkiye'de tarım işletmelerinde toprak parçaları 1950 ve 1963 sayımlarına göre aşağıdaki gibidir⁽⁴⁹⁾.

| Parça sayısı | İşletmeler | |
|----------------|------------|-----------|
| | 1950 | % 1963 |
| 1 parça | 5.4 | 9.6 |
| 2-3 " | 22.7 | 20.8 |
| 4-5 " | 23.2 | 19.9 |
| 6-9 " | 26.1 | 24.9 |
| 10 ve daha çok | 22.6 | 24.8 |
| | 100.0 | 100.0 |

⁽⁴⁸⁾ Yasa, a.g.e., S. 149, 150-151.

⁽⁴⁹⁾ Aksoy, Dr. Suat: Türkiye'de Toprak Meselesi, İst. 1969, S. 165.

Görüldüğü üzere parçalanma durumu oldukça yüksektir.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da Devletin tasarrufundaki araziye, kişiler elindeki araziye dağıtmak üzere satın almak ve kamu-laştırmak suretiyle parçalanmaya sebep oluyor.

3202 sayılı Ziraat Bankası Kuruluş Kanunu ise köylüye kredi sağ-lamak, onları arazi sahibi yapmak, yetersiz arazi sahibi olanları yeterli hale getirmek suretiyle büyük çiftliklerin dağılmasına yardım etmiştir⁽⁶⁰⁾.

2 - Demografik Nedenler

Her yıl artan 700-800 bin kişi eski nüfusa katılmakta, yeni aile-ler böylece tarımda yer alıyorlar. Her biri ekonomik birim haline gelince toprak istiyorlar. Böylece nüfus ile toprak oranı arasındaki dengesizlik de parçalanmaya yol açıyor.

Ayrıca göçmenlerin topraklandırılması da parçalanmaya sebep olu-yor⁽⁶¹⁾.

3 - Tarım Dışı Çalışma Alanlarının Eksikliği

Toplumumuzda özellikle kırsal bölgelerde tarım dışı çalışma alan-ları çok az veya hiç yoktur. Bu da bir birim haline gelen ailelerin toprak gereksinimini arttırmakta ve parçalanmaya neden olmaktadır.

4 - Gelenekler

Tarım zenaatinin daha uzun kuşaklar boyunca babadan oğula geçme geleneği de parçalanmayı gerçekleştiriyor.

5 - Makinalı Tarım

Ülkemizde 1948-1949 yıllarında devlete ait olup işlenmeyen ve halk tarafından sahihsiz görülen ve köylerin ortak malı olan otlakların büyük bir kısmı gelişigüzel zaptedilerek işletilmiş ve bu suretle topraklar parça-lanmıştır⁽⁶²⁾.

6 - Fiziki Ortam

Fiziki ortam, parçalanmayı zorunlu kılabilir. Bölgelerin değişik toprak altı ve üstü karakteri, engebe, mikroklima, sulama ve benzeri koşulları bunlardan ancak parçalanma yoluyla faydalanmayı gerektirebilir⁽⁶³⁾.

⁽⁶⁰⁾ Yasa, a.g.e., S. 59.

⁽⁶¹⁾ Yasa, a.g.e., S. 60.

⁽⁶²⁾ Yasa, a.g.e., S. 61.

⁽⁶³⁾ Aksoy, Doç. Dr. Suat: 100 soruda Türkiye'de Toprak Meselesi, İst. 1969, S. 162.

D - Tedbirler

1 - Toprak Reformu

Bazan devlet müdahalesi, insanla arazi arasındaki düzende köklü değişmelerin nisbeten kısa bir zamanda yapılması biçiminde tecelli etmektedir. Bu gibi müdahalelere genellikle "toprak reformu" diyoruz. Toprak reformunun geniş anlamı, arazi ile onu işleyenler arasındaki ilişkileri düzeltmek amacı ile devlet tarafından alınan her türlü tedbirleri ve yapılan icraatı içerisine alır. Bu eylemler ve tedbirler şu biçimleri alabilir: Büyük arazi mülklerinin kamulaştırılarak parçalanması ve onu işleyenlere dağıtılması; tarım arazisi üzerinde veya yakınında oturmadan ona sahip olmak olanağının ortadan kaldırılması, toprakların işleyene mal edilmesini teşvik ve kiracı-ortakçılığı, bu kimseleri arazi sahibi yapmaya çalışarak azaltmak; devlet arazilerinin topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtılması; devlet arazisi veya yeniden ıslâh suretiyle kazanılan tarım arazisi üzerinde plânlı yerleştirmeler yapılmasını gerektirir⁽⁵⁴⁾. Burada tarım arazisinin ıslahından topraktan gerekli verimin sağlanması anlaşılmaktadır. Çünkü geniş mülk sahibi, toprağı kendisi işletmediğı için kiraya vermekte, kiracılar da toprağın esas sahibi olmadıklarından ona gerekli ilgiyi göstermeyip nemelâzımcılık etmektedirler⁽⁵⁵⁾. Yine toprak reformu şu hususları da içine almaktadır. Küçük parçalara bölünmüş arazilerin kamulaştırılması ve birleştirilmesi, yasalar çıkarmak suretiyle müessir büyüklükteki tarımsal işletmelerin yaratılması ve bunların idame ettirilmesi; ortakçılık ve kiracılık koşullarının düzeltilmesi, kira ve ortakçılık paylarının ve kiralama usullerinin düzenlenmesi ve nihayet kadastro ve tapu kayıtlarının teşviki. Bunlara ilâveten tarımsal kredinin, vergileme, tarımsal işçilik ve pazarlama koşullarının düzeltilmesi ve kooperatifler kurulması genel olarak toprak reformu hareketlerinin yardımcı ve tamamlayıcı öğeleri sayılırlar⁽⁵⁶⁾.

2 - Tarım Reformu

Bu terim, "toprak reformu" yerine de kullanılmıştır. Aslında "tarım reformu", tarımsal arazideki yapı bozukluklarını, mülkiyet ve tasarruf rejimini değiştirmeden tarım kesiminin muhtaç olduğu kredi, pazarlama, teknik, sulama, gübreleme, eğitim, yayım, araştırma, örgütlenme, donatım gibi hizmetlerin daha iyi ve bol bir şekilde sağlanmasına çalışan tedbir-

(54) Aktan, Prof. Dr. Reşat: Toprak Reformu, S.B.F. Dergisi, Cilt: 20, No: 2, S. 4. Ayrıca bkz: Türkiye'de Toprak Reformu Semineri; A.Ü. Hukuk Fakültesi Yay. Ank. 1968.

(55) Yasa, a.g.e., S. 146.

(56) Aktan, a.g. yazı, S. 4.

lerdir⁽⁵⁷⁾. Ayrıca tarımda vergileme, fiatlar ve yardımlarla ilgili politikalar takibi, tarımda çalışan nüfusun çalışma ve yaşama koşullarının düzeltilmesi, tarım kesimindeki fazla nüfusu diğer kesimlere aktarıcı tedbirler, tabii kaynakların korunması gibi eylemler de tarım reformuna girer. Toprak reformunu destekleyen, bütünleyen bir kavramdır⁽⁵⁸⁾. Kısaca, tarım reformu, toprak ile onu işleyen insan arasındaki teknik ve ekonomik ilişkileri iyileştirmeye yönelmiş bütün tedbirleri kapsar. Başka bir deyimle tarımsal faaliyetlerin verimini ve tarımsal üretimi arttırmaya yönelmiş tedbirlerin bütünüdür.

Toprakların hızla parçalanması tarım alanında verimi azaltıcı bir rol oynar. Dengesiz toprak dağılımı ise sınıflaşmanın ve toplumsal gruplar arasındaki mesafenin artmasına yol açmaktadır. Bu durum toplumsal ve siyasal alanda da büyük sorunlar doğuruyor. Özellikle ağalık ve şeyhlik gibi kurumlar çoğu zaman büyük toprak mülkiyeti ile birlikte görülmektedir. Köylü, geçimini sağlamak için ister istemez, bazı egemen kimselere bağlı kalmakta ve bunların buyruklarının dışına çıkamamaktadır⁽⁵⁹⁾.

3 - Kredi Sorunu ve Tefecilik

Tefecilik, yani örgütlenmemiş kredi piyasası da köylü için bir sorundur. Üretimde gerekli sermayeyi halk, örgütlenmiş kredi piyasasından az yararlandığı için büyük faizlerle örgütlenmemiş kredi piyasasından temin ediyor. 1966 da 12 milyarlık kredi ihtiyacının % 62.5 i tefecilerden, % 37.5 (7.5 milyar lira) ise banka kaynaklarından elde edilmiştir⁽⁶⁰⁾.

Türkiye'de ziraat yapan işletmeler 1963 tarım sayımı örnekleme sonuçlarına göre 3.404.699 dır. 1965 de Ziraat Bankasından ikraz edilen kredi tutarı 1.041.866.829 TL.dir. Aynı yıl içinde anılan kredilerden yararlanan işletme sayısı 1.083.728 dir. Bu duruma göre Ziraat Bankası'nın verdiği krediden tüm işletmelerin ancak üçte biri yararlanabilmektedir⁽⁶¹⁾.

Bazı hallerde Ziraat Bankası'nca, büyük işletmelere açılan kredilerin, küçük işletmeler için yeni bir kredi kaynağı olarak işletilme eğilimini gösterdiği de izlenmektedir. Krediyeye ihtiyacı olan küçük işletmeler, Ziraat Bankasından ihtiyacı olan krediyi alamayınca, yüksek faizle toprağını ipotek etmek suretiyle başka kaynaklardan kredi bulmakta, borcunu öde-

⁽⁵⁷⁾ Aktan, a.g. yazı, S. 11.

⁽⁵⁸⁾ Aktan, a.g. yazı, S. 11.

⁽⁶⁰⁾ Beşikçi, Dr. İsmail: Doğu Mitinglerinin Analizi, Erzurum 1967, S. 36 vd.

⁽⁶⁰⁾ Yasa, a.g.e., S. 149.

⁽⁶¹⁾ Mutlu, Necati: Köy ve Köylü Sorunu, Ank. 1967, S. 47-48 Devlet Planlama Teşkilâtı Yay. (çoğaltma.)

mediği takdirde toprağı ya tefeci tarafından alınmakta ya da tefeci yoluyla toprak alma gücüne sahip büyük işletmelere satılmaktadır (62). Bu konudaki tedbirler, kredi açacak banka v.s. gibi kurumların yani örgütlenmiş kredi kurumlarının geliştirilmesi, üretim ve tüketim kooperatiflerinin sayısının artırılması biçiminde olabilir.

III

SİYASAL SORUNLAR

A - Şeyhlik-Ağalık Kurumlarından Doğan Siyasal Sorunlar

Köylerdeki ağa ve şeyh gibi kimseler halkımız için bir “*ilişki çerçevesi*” rolü oynamaktadır. Yani bütün ekonomik ve toplumsal ilişkilerini ağa ile yürüten kimseler mecburen onun toplumsal ve siyasal davranışlarını da benimsemektedirler. Dolayısıyla herhangi bir seçim bölgesinde bu kimselerin destekledikleri partilerin seçimi kazanma şansı daha kuvvetlidir (63).

Ağalık ve şeyhlik toplumsal bir kurumdur. Özellikle devlet kudretinin zayıfladığı, kamu hizmetlerini halka ulaştıramadığı yerlerde ağa ve şeyh bu hizmetlerin yapıcısı olarak belirlemektedir. Vatandaşa bir takım hizmetler yapıyor, vatandışın devletle ilişkilerini çözüyorlar. Devletin bazı görevlerini onlar yapıyorlar (64). Örneğin, ağanın şehirde tanıdığı çoktur. Köylünün işlerini bu suretle çabucak yapar. Köylü devletle ilişkisini ağa aracılığı ile sürdürür. Devlet dışı işleri de ağa yapar. Örneğin mektupların ağa tarafından postaya verilmesi, gelen mektupların ağa eliyle köylüye ulaşması gibi. Köylüyü doktora götürün yine ağadır. Evlendirme öncülüğünü ağa yapar. Köylünün şehirdeki tüccarla ilişkisini düzenleyen yine ağadır. Ağa, şehir ve kasabaya gider, orada devlet ve memleket sorunları hakkında, parti sorunları, piyasa ve fiyatlar hakkında bilgileri toplar, köye getirir (65). Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da bu durum görülüyor. Ağalar çoğu zaman zulüm ve baskı aracı da oluyorlar (66). Bu durum demokrasi ilkelerine aykırıdır, ve bu düzenin kökleşmesini zorlaştırmaktadır.

(62) Mutlu, a.g.e., S. 55.

(63) Yasa, a.g.e., S. 147.

(64) Yasa, a.g.e., S. 148.

(65) Beşikçi, Dr. İsmail: Doğu Mitinglerinin Analizi, S. 28 vd.

(66) Yasa, a.g.e., S. 148.

B - Siyasal Partiler ve Köy

Köy, geniş bir seçmen kitlesini oluşturmaktadır. Bütün siyasal partiler köye gitmişlerdir. Fakat şimdiye kadarki uygulamalar, köyün temel sorunları yerine günlük, kısa vadeli, din-iman üzerine kurulu demagojilere dayandırılmıştır⁽⁶⁷⁾. Aynı zamanda halkın bilinçlenmemesi de bu durumun yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Demokraside halkın bilinçli olarak istediği kimseye, partiye oy vermesi gerekmektedir. Halbuki bu bilinçlenme bizde eğitim yetersizliğinden henüz gerçekleşmemiştir.

C - Köylünün Siyasal Atitüt ve Davranışı

Halk, liderlerin, belirli kişilerin etkisi altında onların istedikleri partilere oy vermektedir. Bunun dışında köylü, genellikle, hurafelerin etkisinde yahut uzun vadeli ekonomik hesapların sonucunda değil, kendi günlük yaşantısının ve maddî çıkarının doğrultusunda oy kullanmaktadır. Oy vermede ağırlık, bu husus olmakla birlikte dinsel baskıların, ağa tahakkümünün ve partilerin propagandaya ayırdığı paranın miktarı da tercihleri etkilemektedir. Fakat soh zamanlarda seçmede ağırlık noktası halkın ekonomik çıkarı olmuştur⁽⁶⁸⁾.

1962 yazında yapılan bir araştırmada, köylülerin % 79 u genel seçimlerde oy kullandıklarını söylemişlerdir. Fakat köylülerin ancak % 65 i herhangi bir partinin adını bilmektedir. % 35 i siyasal partilerin adlarından dahi habersizdir. Oy hakkına sahip köy kadınlarının % 50 si hiç bir siyasal partinin adını söyleyememektedirler.. "Frey", bu duruma "Köylülerin bir kısmı oylamıyor, oylatılıyor" demektedir. Partilerin adından dahi habersiz seçmenlerin oranı Güneydoğu ve Ortadoğu bölgelerinde çok daha yüksektir. Türkiye ortalaması % 34 olduğu halde, bu bölgelerde oran, sırayla % 46 ve % 55 e ulaşmaktadır⁽⁶⁹⁾.

Siyasal sorunlarımızdan birisi de köylümüzün her şeyi devletten beklemesidir. Daha iyi yaşantı koşulları için kendine değil, hükümete güvenmektedir. Halk birçok sorunlara ilgisiz kalmıştır. Bunun da nedenlerinden birisi, memleketimizdeki merkezîyetçilik geleneğidir. Diğer nedenlerden birisi de geçmiş yöneticilerin tutumudur. Oy avcılığı, seçim kaygıları yüzünden devletin olanakları hesapsızca zorlanmış, bunun karşılığında her şeyi devletten bekleyen hazırıcı bir zümre yaratılmıştır⁽⁷⁰⁾.

(67) Tütengil, Doç. Dr. Cavit Orhan: a.g.e., S. 133.

(68) Cem, İsmail: Türkiye'nin gerçekleri açısından 1969 Seçim Sonuçları (2) Milliyet Gazetesi, 16. Ekim 1969.

(69) Köy Anketi Sonuçları; Devrim Dergisi, 11 Kasım 1969, Sayı: 4.

(70) Şahin, Mehmet: İşte Köy, Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1964.

IV

AİLEYİ İLGİLENDİREN BAZI SORUNLAR

Bu başlık altında kız kaçırma, kan gütmeye, başlık, çocukların çalıştırılması ve kadın gibi problematik noktalara değineceğiz.

A - Kız Kaçırma

Kaçırma, istek ve rızası olmadan bir kızın bekâr bir erkek tarafından zorla kaçırılarak evlenme ile sonuçlanması anlamını ifade ediyor. Fakat bu olay çeşitli biçimlerde cereyan etmektedir. Çok kere köylerimizde görülen kız kaçırma olayları evlenme çağında olan bir kız ve erkeğin iki tarafı olarak aile veya ailelerine danışmadan yuva kurmasıdır. Kızı evinden dünür gönderip istemeden zorla veya çeşitli hile yollarına baş vurarak, kandırarak götürmektir. İki şekilde cereyan ediyor:

I - Kaçırma :

1. *Oğlan tarafından zorla.*
2. *Oturakalma* (kızın fakirlik veya sevdiği oğlana ailesi tarafından verilmemesi hallerinde, kendiliğinden oğlan evine gelmesi).

II - Kaçırma veya Anlaşarak kaçırma ⁽⁷¹⁾.

Kaçırma olayları tamamıyla bir sorundur. Çünkü, kızın isteği olmadan kaçırılması, isteği olsa bile yine aileleri birbirine düşürmekte, adli ve idari makamları meşgul etmektedir. Kız istese de yine iki tarafın aileleri arasında çatışmalar cereyan eder. Kaçtırmadan sonra, genellikle kız tarafı bir iki yıl gençlerle ve oğlan tarafı ile konuşmaz ve küs kalır. Kız başka köy erkeği tarafından kaçırıldığında iki köy arasında vuruşma-döğüşmeler bile olur ⁽⁷²⁾. Kaçtırmalar çeşitli nedenlerle oluyor. Kız tarafının fakir oğlandan fazla hediye istemesi, düğün masrafından kaçınma, başlığın çokluğu, ailelerin masraflarda anlaşamaması, aile üyesinin çokluğu, üvey analığın ailede bulunması, aileler veya köyler arasındaki geçimsizlik, öç alma v.s. bu olayın nedenlerinden bazılarıdır.

Önleme: Bu olayların önlenmesi veya azaltılması için olaylara sebep olan temel nedenlerin ortadan kaldırılması gerekir. Nedenler iki ana grupta toplanabilir: Birisi ekonomik, diğeri toplumsal-psikolojiktir. Kaçırma olaylarının % 75-80 i köy aileleri arasındaki fakirlik zenginlik farkından ileri geliyor ⁽⁷³⁾. Zengin ailelerin kızlarını verirken başlık isteme gele-

⁽⁷¹⁾ Yasa, Prof. Dr. İ: Türkiye'de Kız Kaçırma Gelenekleri, Ankara 1962, S. 3.

⁽⁷²⁾ Erdentug, Dr. Nermin: Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki, Ankara, 1956, S. 59.

⁽⁷³⁾ Yasa, a.g.e., S. 24.

neğinin ortadan kaldırılması ilk tedbirlerden biridir. Dügünlerdeki masrafların azaltılmasına çalışmak da diğeri bir tedbirdir. Tarafların ailelerinin daha anlayışlı olmaları, baba otoritesinin yumuşaması da tedbirlerin en etkiliyelerinden biridir. Bu konuda köy ileri gelenleri de bu geleneğin kaldırılmasında önemli rol oynayabilirler.

B - Kan Gütme

Toplumsal güven ve huzuru bozan, iç göçlere yol açan bir olaydır. *Kan gütme olayı, bir aile veya aşiretin üyelerine karşı başka bir aile, kabile veya aşiret üyelerinin çeşitli nedenlerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermesidir.* Kana kan alma esasına dayanır. Olayın çeşitli nedenleri arasında toprak anlaşmazlıkları (Yol, su, tarla, hudut yüzünden) Kız kaçırma, bölgedeki nüfuzlu kimselerin kıskırtmaları, kabadayılık, namus ve onur anlayışı gibi gelenekler sayılabilir. Erkek çocuklar küçük yaşta gerek aile gerekse akrabalar tarafından intikam için telkine tâbi tutulurlar. Öç alınacak kimse hayatta yoksa onun akrabalarından öç almır. Yakınlarının intikamını almayan erkeğe kan davası güdülen köylerde kız bile vermezler.

İstanbul Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsünün adam öldürme suçları üzerine yaptığı bir araştırmada 6386 suçludan 106 sı suçlarını kan gütme sâiki ile işlemişlerdir⁽⁷⁴⁾. Bu suçlar memleketimizin özellikle Karadeniz (Trabzon, Giresun) Güneydoğu Anadolu (Urfa, Mardin, Diyarbakır, Gaziantep) ve Doğu Anadolu (Van, Muş) bölgelerindeki köylerde işlenmektedir.

Kan gütmede ilerde öç alınacak kimse, ailenin sadece erkek üyesidir. Kadınlar bu tehditten hariç tutulmaktadırlar⁽⁷⁵⁾. Fakat onların da kan gütmede çocukların telkin edilmesinde, düşmanın pusuya düşürülmesinde rolleri vardır.

Olayın önlenmesi için 11.6.1937 tarihli ve 3236 sayılı kanun, kan güden ailelerin başka yerlere naklini öngörüyordu. Adı geçen kanunu Anayasa Mahkemesi, Cezaların şahsiliği prensibine aykırı bularak iptal etmiştir. Fakat ailelerin nakledilmesi, sorunu halletmemiştir. En uygun tedbirler, kamu otoritesinin suçluyu yakalayıp cezalandırması, eğitim düzeyinin yükseltilmesi, bölgedeki nüfuzlu kimselerin rolünün azaltılması, kabadayılık, hamus ve onur anlayışı gibi feodal gelenek ve kalıntıların yaşama-

(74) Dönmez, Dr. Sulhi: Kriminoloji, İkinci Baskı, İst. 1962, S. 194, İ. Ün. Hukuk Fak. Yay. No: 190.

(75) Yasa, Prof. Dr. İ.: Ankara'da Gecekondu Aileleri, Ank. 1966, S. 27, S.S.Y.B. Yay.

sının önlenmesi, taraflar arasında kız alıp verme suretiyle barıştırma ve toprak reformu, ekonomik olanakların yeterli hale getirilmesidir.

C - Başlık Sorunu

Başlık parasi, evlenmeyi sağlamak için kızın ailesine, kardeşlerine veya yakınlarına verilen şey olup çoğu zaman nakdi karakterde bir ivazdır. Para, altın, taşınmaz mal ve eşya, verilen şeyi teşkil etmekte ve "ağırlık", "başlık", "baba hakkı", "kız parası" gibi isimler almaktadır. Kanunen yasaklanmıştır. Fakat Hukuk Heyeti Umumiyesinin kanaatine göre başlık kurumu şu biçimde nitelendirilmiştir. "Kanunen memnu fakat bu memnuiyete rağmen verildiği takdirde istirdadı caiz bir eda" (76). Ağırlık parası esas itibarıyla evlenmeye karar verilmek için verilir. Kanunen yasaklanmış olmasına rağmen toplumumuzun örf ve âdetinin yarattığı bir gerçektir. Köylerimizde bu yüzden evlenemeyip, başlık parası için şehirlere çalışmaya giden ve sonra biriktirdiği para ile köyüne dönüp evlenen pek çok gencimiz vardır (77). Muhtelif talipler arasında genellikle çok başlık verenin tercih edildiği, kızın kişisel tercihlerinin ve hele başlık veremeyen veya az verene eğilimli olmasının ailece çok defa hiç gözönünde bulundurulmadığı, taliplerin vereceği başlık fazlalığının birçok meziyet eksikliklerin kapatan bir tercih nedeni sayıldığı toplumsal gerçeklikte harzaman görülmektedir. Konunun ekonomik olanaklarımız ve insan hakları açısından önemi ortadadır. Çünkü bu kurum, sadece evlenecek kızın kişisel haklarını zedelemekle kalmıyor, evlenmek ihtiyacıda olan erkeğin de durumunu ekonomik bakımdan güçleştiriyor (78).

Ayrıca başlığın yüksek miktarda oluşu kız kaçırımlarının da bir nedenidir. Hem evlenmeyi geciktiren hem de önleyen bir unsurdur.

Başlığın temel nedeni de ekonomiktir. Temeli yoksulluğa dayanmaktadır. Ailelerimizin ekonomik durumları düzeldikçe bu geleneğin kalkması ümit edilebilir. Nitekim ekonomik durumları köy ailesine oranla daha fazla yükselen şehir ailelerinde bu geleneğin kalkmakta veya miktarının azalmakta olduğunu görüyoruz.

Sonra kadının alım satım konusu olmasının uygar bir davranış olmadığını belirtecek bir kültür düzeyinin gerçekleşmesi ve kadının eşit hak-

(76) Topçuoğlu, Dr. Hâlide: Evlenme Münasebetiyle verilen "Ağırlık" veya "başlık" parası hakkında. Jurisdictio, yıl 1, sayı 1, Ank. 1956, S. 51-55. Adı geçen yazıda konunun hukuki açıklamaları da vardır.

(77) Çapın, Halit: Başlar Yiyen Başlık, (Röportaj) Milliyet Gazetesi, 18-23 Temmuz 1965.

(78) Topçuoğlu, a.g. yazı, S. 55.

lara fiilen sahip olmasıyla da sorun çözülecektir. Düğün giderleri de aynı şekilde şehir ailesinde azalmaktadır. Halbuki köylerimizde yaptığı düğün giderlerinden yıllarca bellerini doğrultamayan köylü ailelerimiz çoktur.

D - Çocukların Çalıştırılması

Bizim gibi ekonomisi tarıma dayanan ülkelerde özellikle köy yerleşmelerinde çocukların küçük yaştan itibaren üretime katıldıkları bir gerçektir. Asıl neden tabii ki, ekonomiktir. Çocuklar ekin biçer, harman döyer, pamuk çiftliklerinde çalışır, ırgatlık, çobanlık yaparlar. Esasen Türk köy ailelerinin fazla çocuk sahibi olmalarının nedeni fonksiyoneldir. Bu yüzden asgari eğitimden geçme olanaklarını da kaybederler. Genel ekonomi düzenine bağlı bir sorundur.

E - Kadın Sorunu

Atatürk devrimleri ile kadınlarımız geniş haklar elde etmişlerdir. Fakat özellikle büyük yerleşme biçimlerinde kısmen (şehir, büyük şehir) gerçekleşen bu durum⁽⁷⁹⁾ köy topluluklarımızda gerçekleşmemiştir. Bunda geleneklerin rolü büyüktür. Gelenekler, kadın emeğini koca, çocuklar ve akrabalar gibi aile çevresi mensuplarının hizmetine tahsis etmiştir. Köyde kızın evleneceği erkeği ailesi seçer. Kız bir eşya gibi satılır. "Eksik etek", "Saçı uzun", "Uşakların anası" gibi terimlerle anılır. Haklarını koruyamamış ve özgürlüğe kavuşamamıştır. Küçümsenen bir vrlık veya erkekten aşağı bir kimse sayılır. Ham üretime katılır. hem de ailesel görevlerini yerine getirir⁽⁸⁰⁾.

Memleketimizde kadın emeğinin en fazla iştirak ettiği iş alanı, tarımdır. 1940 senesine kadar, bu alanda erkek eleman sayısı kadına nazaran nisbî bir fazlalık kaydettiği halde, bu tarihten sonra kadın eleman sayısı açık bir biçimde diğerini aşmıştır⁽⁸¹⁾.

Tarım ve Tarımla İlgili Diğer İşlerde Kadın ve Erkek Oranı :

| Yıl | Erkek | Kadın |
|------|-----------|-----------|
| 1927 | 2.559.372 | 1.638.644 |
| 1935 | 2.843.752 | 2.734.025 |
| 1940 | 3.246.497 | 3.120.414 |
| 1945 | 3.302.279 | 4.057.570 |
| 1950 | 4.388.832 | 4.580.614 |
| 1955 | 4.660.551 | 5.136.898 |

(79) Topçuoğlu, Dr. Hâmid: Kadınların Çalışma Sâikleri ve Kadın Kazancının Aile Bütçesindeki Rolü (776 Çalışan Kadın Üzerinde Yapılmış Anket Neticeleri). Ank. 1957; Giriş Bölümü. Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, sayı 4.

(80) Dümen, Dr. Haydar: Doğuda Kadın, Milliyet Gazetesi, 1 Ocak 1965.

(81) Topçuoğlu, a.g.e., S. XII.

Prof. Arık'ın bir eserinden aldığımız şu parça kadının tarımsal faaliyetleri hakkında bir fikir verebilir ⁽⁸²⁾.

"Köydeki el emeği... çalışanların ekmeğini yapan, tandırda veya ocakta pişiren, onu en uzak bucaklara kadar eritirip dağıtan, dağda sürüyü otlatan, onu köye getiren, sağan, yoğurt, yağ, peynir yapan ve bunları koruma tedbirleri alan; yahut sürüyü kırpan, kılı, yünü temizleyen, eğirerek onu dokuyan, yahut ham madde olarak satılacak hale getiren; tarlayı süren, eken, bekleyen, mahsulü biçen, harman eden, ambara taşıyan, satışa çıkaran, yahut bankaya olan borcunu ödemek için şehre döken, borca ve bin mihnetle aldığı hayvanları otlatan, yarasını ve çıkışını saran, hastalanınca şifa bulan, ölünce eli böğründe, yükü altına kendi giren" Yalnız kadının tarımsal faaliyetleri ailenin kapalı ekonomik düzeni içerisinde edimektedir. Müstakil bir ekonomik süje olarak emeğinin karşılığını müstakillen tasarruf olanağından hukuken olmasa bile fiilen yoksun bulunmaktadır ⁽⁸³⁾.

Kız ve erkek çocuklar arasında köylerimizdeki ataerkil aile tipinde büyük statü farkı vardır. Erkek çocuk daha yüksek statüye sahiptir. Ocağı tütüren yâni kendi ailesinin kuşağını devam ettirecek olan, erkek çocuktur. Bu yüzden kız çocuk el oğlunun malı sayılır. Eğitimine de gereken önem verilmez. Okula genellikle gönderilmez.

Kadının aşağı statüde sayılmasında İslâm dininin rolü olmuştur. Köy kadını, siyasal davranışında tamamen kocasının hâkimiyeti altındadır. Kadının ahlâkı ve ciddiyeti, erkeğe saygısının derecesi ile ölçülür. "Hayat arkadaşı" kavramını köy erkeği benimsemez ⁽⁸⁴⁾.

Kadınla ilgili diğer bir sorun da bugün oldukça azalmasına rağmen fakat hâlâ devam eden "çok evlilik"tir. Anadolu kadını genellikle, kuma yüzünden kalbi kırılmış, sevgi ve erkeği paylaşılmış, kendi yuvasına sindirilmiş bir kadındır; çok defa fakirken evlendiği adamını diriltinceye kadar didinir, adam ise biraz varlıklı hale gelince ikinci kadını eve getirir ⁽⁸⁵⁾. Bu sorun da edebiyatımızın çeşitli türlerine konu olmuştur.

Kadını bir eşya gibi kabul eden erkek, kendi düşüncelerinin dışında hareket eden kadına tahammül edememekte, bu davranış cinayetlere bile neden olmaktadır ⁽⁸⁶⁾. O halde özellikle köy yaşantısında karşılaştığımız bu sorunun halli, haklar ve görevler bakımından kadın erkek eşitliğinin söz konusu olduğu Atatürk Devriminin sağladığı ileri ve çağdaş durumun bilincine varılması, korunması ile mümkün olacaktır ⁽⁸⁷⁾.

⁽⁸²⁾ Arık, Prof. Remzi Oğuz: Köy Kadını, İst. 1967, S. 29.

⁽⁸³⁾ Topçuoğlu, a.g.e., S. XXII.

⁽⁸⁴⁾ Makal, Mahmut: Bizim Köy, İst. 1957, S. 55-56. Varlık Yay.

⁽⁸⁵⁾ Akı, a.g.e., S. 83.

⁽⁸⁶⁾ Dümen, a.g. yazı.

⁽⁸⁷⁾ Tütengil, Dr. C.O.: Az Gelişmiş Ülkelerin Toplumsal Yapısı, İst. 1966, S. 13-14.

V

DİNSEL SORUNLAR

A - Genel Olarak

Koşullar değiştiğinde, din, saflığını ehliyetsiz insanlar elinde gitgide yitirmeye başladıkça kadının da haklarını birer birer kaybettiğini görüyoruz. İslâmiyetin olumsuz etkilerinin ehliyetsiz din adamlarının yanlış anlayış ve uygulamalarında aramak gerek⁽⁸⁸⁾. Kadının ev dışında çalışmasını uygun görmeyen telâkki, Türk toplumunun gerilemesine yol açmıştır.

İmam nikâhı da diğer bir dinsel sorundur. Köylerimizde medenî nikâh yapmadan sadece dinsel nikâhla yetinip evlenen ailelerin sayısı az değildir.

İslâmiyet bütün müslümanları kardeş saymıştır. Buna rağmen sonradan birtakım mezhepler doğmuş daha sonra bu mezhepler siyasal bir yön alarak düşmanlık yaratmıştır⁽⁸⁹⁾. Alevîlik ve sünnilik çatışmaları bugün köylerimizde hâlâ devam etmekte olan dinsel mahiyetteki sorunlarımızdan birisidir.

Diñle yakından ilişkili görülen diğer bir sorun da boş inanlara olan bağlılıktır. *Boş inançlar, korku, çaresizlik, çağrışım gibi psikolojik nedenlerle beliren, geleceği bilmek arzusu ile tesadüfî benzerlikleri iyilik ya da kötülüğün ön belirtileri olarak değerlendiren, bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği bir takım doğaüstü kuvvetlere inanılan, kuşaktan kuşağa geçen yanlış ve boş inanmalardır*⁽⁹⁰⁾. Hocalar Türk toplumunun dinsel inançlarını kötüye kullanarak dini bir alet yapmışlar ve hastaları muska, okuma, fal ve sihir gibi yollarla tedaviye kalkmışlar ve halkın doktora olan güvenini sarsmışlardır. Türklerin büyü, sihir, muska gibi şeylere inançları şamanizmden doğmuştur. İslâmiyet büyü, sihir, falı, mezarlara adak adanmasını yasak ettiği halde boş itikat ve inançlar, ehliyetsiz din adamları yüzünden halkımıza sirayet etmiştir⁽⁹¹⁾.

Türkiye'de dinin politik araç ve sömürü konusu olması ve bu durumun özellikle köylerde etkin bir rol oynaması da diğer dinsel sorunlarımızdan birisidir.

Köy halkımızın eğitim bakımından yetersiz oluşu da dinin yanlış şekilde anlaşılmasına sebep olmaktadır. Örneğin, "Abdest temizliktir deriz. Halbuki burada adam abdest alıyor, elinin ayağının kiri şöyle bir ıslanıp

⁽⁸⁸⁾ Gül, K.V.: Dinin Türk Toplumuna Etkileri, Milliyet Gazetesi, 25-Temmuz 1967.

⁽⁸⁹⁾ Gül, Kemal Vehbi: a.g. yazı, Milliyet Gazetesi, 28 Temmuz 1967.

⁽⁹⁰⁾ Örnek, Doç. Dr. Sedat Veyis: Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, Ank. 1966, S. 20, D.T.C.F. Yay.

⁽⁹¹⁾ Gül, Kemal Vehbi: a.g. yazı, Milliyet Gazetesi, 28 Temmuz 1967.

tekrar kuruyor.” Yahu abdestten amaç temizlik. “demeye gör”, gavur oldun işte” diye yapıştıriverirler” (92).

Dinsel eğitimin resmî eğitimden üstün tutulması da öbür dünyaya verilen önemden yâni tevekkülden ileri gelmekte bu da halkı uyuşukluğa, kalkınmaya önem vermemeye götürüyor.

B – Nurculuk

Bir sorun olarak birçok köylerimizde görülmektedir. Devrimlerimize karşı çıkan organize bir birliktir. Kuvvetini lâik devlet düzenine karşı olmakta bulmaktadır. Kadercidir ve bu yönüyle cahil kitleleri kendisine bağlayabilmektedir. Teokratik sistem istenmektedir. Esaslı hiçbir felsefe ve görüşe dayanmayan bir akıl hastası (Said-i Nurs-i)’nin ortaya koyduğu sözlerden ibarettir. Nurculuk, “*Risale-i Nur*”da ifadesini bulur. Nurcuların iddiasına göre nurculuk, Kuranın 20. yüzyıl uygarlığına uygun bir yorumdur. Dünyanın geçiciliği, ahretin gerçekliği düşüncesi telkin edilmektedir (93).

Ona göre risale-i nur okumak ilim yoludur. Yalnız nurcular cennete gider. Çağdaş kıyafet ve kızların okuması gûhahtır. Hilâfet daha iyi olup, Cumhuriyet yönetime aykırıdır. Atatürk bir dinsiz ve haindir (94).

Yurdumuzda 60 bin imamın 55 bininin okumasız yazmasız olduğu resmî makamlarca belirtilmiştir (Bak: 19.8.1962 tarihli gazeteler). Böylece bu imamların eğitim yetersizliği bu gibi akımları kolayca benimsemesine yol açmaktadır. Halka yeterli bir din eğitiminin verilmesi ve eğitilmiş gerçek din adamlarının mevcudiyeti bu gibi sapmaları önleyecektir. Siyasal iktidarların bu gibi akımları hoşgörü ile karşılamaları da düşündürücüdür.

VI

EĞİTSEL SORUNLAR

A – Genel Olarak

Bugün köylerimizin % 90’ı 7-12 yaşları arasındaki çocuklar için ilköğretim düzeyinde okullaştırılmış durumdadır. 40.000 köyümüzün, 37.000 tanesinde okul vardır. Plân, 1972-1973 de % 100 olarak okullaştırmayı

(92) Makal, Mahmut: Bizim Köy, S. 91.

(93) Özek, Doç. Dr. Çetin: Türkiye’de Gerici Akımlar ve Nurculuğun İç Yüzü. Varlık Yayınları No: 1059, İstanbul 1964, S. 239-242.

(94) Yasa, Prof. Dr. İbrahim: Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, S. 164.

amaç edinmiştir⁽⁹⁵⁾. Köylerimiz çok dağınık olduğu için hepsini okullandırmak zor oluyor. Bu yüzden çok dağınık köylerin bulunduğu yerlerde yatılı bölge okulları kurulmuştur. Bugün 42 tane yatılı bölge okulumuz vardır. Buralarda 18 bin köylü çocuğu eğitilmektedir. Fakat bu okullarda da bir takım toplumsal sorunlarla karşılaşyoruz. Bunlardan birisi, küçük yaşta aile yuvasından alınarak okula yerleştirilen çocuğun karşılaştığı intibak güçlükleridir. Diğeri işe sun'i çevrede yetişen ve oraya alışan öğrencilerin tekrar köylerine döndüklerinde oraya intibak edememeleridir. Onun için çeşitli araçlarla hergün bunların toplanıp bir merkeze götürülüp getirilmesi yoluna gidilmektedir⁽⁹⁶⁾.

Sorunlardan birisi de orta öğretim yapamayan öğrencilerin gördükleri ilkökul eğitiminin bir müddet sonra anlamının kalmamasıdır. Bugünkü eğitim sistemimizle somut amaçlara götürmeyen soyut bilgiler veriyoruz. Bir müddet sonra çocuk, öğrendiklerini de unutuyor. Eğitim sistemimiz aynı zamanda çocuğun sonuna kadar okumasını gerektiriyor. Bu yüzden zorunlu tahsilin artırılarak (örneğin 8 seneye çıkarılarak ilk 4 senede genel ilk tahsil, geriye kalan 4 senede de meslek dersleri verilmesi) yarısının teknik eğitime hasredilmesi gerekmektedir. Böylece tahsilini yarıda bırakan bir kimse topluma daha yararlı olacak, bir meslek sahibi haline getirilecek ve böylece eğitimin üreticilik fonksiyonu yerine getirilecektir⁽⁹⁷⁾.

Köy okulunda verimi düşüren nedenler ve karşılaştığımız problemlerden bir kaçışunlardır⁽⁹⁸⁾.

- a. Devamsızlık
- b. Kız çocuklarının azlığı
- c. Yıllık öğretim süresinin kısalığı
- d. Okulların yarısından çoğunda beş sınıftan ve çok kalabalık öğrenci sayısının bir tek öğretmen tarafından yetiştirilmesi zorluğu.
- e. Öğretim araç ve gereçlerinin azlığı ve hatta yokluğu
- f. Öğretim konularının, bir üretim alanı olan çevrenin ve üretici gibi iş gören çocuğun hayatına, hayat ihtiyaçlarına ve düzeyine uygun olmaması bu nedenle onun ilgisine dayanmaması.
- g. Okulu esasen yetersiz bitirmiş çocuklar ve gençler için başkaca

^(95, 96) Karcioğlu, Nusret: Eğitim Sorunlarımız ve Politikamız, 5 Aralık 1969 tarihinde A.Ü. Eğitim Fakültesinde verilen Konferans.

⁽⁹⁷⁾ Tezcan, Mahmut: Memleketimizin Yüksek Öğrenim Kurumlarında Öğrenci Hareketleri ve ortaya Çıkardığı Sorunlar, 1968 yılı öğrenci hareketleri, Symposium, A.Ü. Eğitim Fakültesi yayını No: 7, S. 194.

⁽⁹⁸⁾ İnan, Rauf: Köyde Eğitim ve Bölge Okulları, Ank. 1962 S. 229, V. iskân ve şehirlik haftası konferansları, S.B.F. yayını No: 139-121.

öğrenme ve yetiştirme olanaklarının bulunmaması nedeniyle okulda kazan-
dıklarını zamanla yitirmesi.

h. Köy okulunda çalışan öğretmenin köy yaşantısının ondan istediği
teknik, tarımsal beceriklilik ve önderlik gibi çevresi için zaruri niteliklerle
yetiştirilmiş olmaması ve köy yaşantısının mahrumiyetlikleri, sertlikleri, sı-
kıntıları karşısında da yardımsız ve yalnız kalmış olması.

1. Asker öğretmenlerden önce, köy okullarının bir çoğunda öğret-
men, eğitmen yerine çok kalitesiz vekil çalışması....

B – Tedbirler

Bu sorunlar için tedbirler, köyde devamlı kalacak teknik bilgilere de
sahip öğretmen yetiştirme, öğretmen okulu programlarını yeniden ele al-
ma, fazla sayıda öğretmen yetiştirme, çevreye yararlı teknik bilgilere sahip
çocuklar yetiştirme ve programları ona göre ayarlama (İş eğitiminin ger-
çekleştirilmesi) ve devamsızlık, kız çocuklarının gönderilmemesini teşvik
eden gelenekleri ortadan kaldırmak veya yumuşatmak olabilir.

VII

SERBEST ZAMAN SORUNLARI

A – Genel Olarak

Burada bizi ilgilendiren ve sorun teşkil eden konu, özellikle köy er-
keklerinin çoğunun tarım mevsimi dışında boş zamanlarını kahvehaneler-
de geçirmeleridir. Yalnız burada kahvehanelerin sadece birer miskinler
yuvası olduğunu kastetmiyoruz. Gerçekten kahvehanelerin her türlü ha-
berleşme, dertleşme, eğlenme yeri olarak bir takım olumlu toplumsal fonk-
siyonları vardır. Fakat özellikle tek çeşit bir tarımsal üretimde bulunan,
iş-güç çeşitliliğinin farklı olmadığı köylerde tarım mevsimi dışında erkek-
lerin çoğunun bütün vakitlerini kahvehanelerde bomboş oturarak dedi-
kodu yaparak geçirdikleri ve kahvehaneleri bir kumar ve kavga yatağı
haline getirdikleri bir gerçektir. 30 milyondan fazla nüfusumuz içinde köy-
deki 21 milyon insandan 7 milyonu tutan ilkökul öncesi ve okul çağı ile,
7 milyonluk kadın çıkarıldıktan sonra geriye kalan 7 milyon erkek, yılın
ortalama 200-250 gününde boştur⁽⁹⁹⁾.

(99) İnan, Rauf: Köylerde Boş zamanları değerlendirme. Köyümüzün Kaderi, Boş
zamanları Değerlendirme Semineri, İst. 1966, S. 43. Halk Sağlık Eğitimi Komitesi.

B. Tedbirler

Her bölgenin özelliğine göre boş zamanlarını değerlendirecek en elverişli el sanatları, çeşitli teknik alanlar gibi tarım dışı faaliyetlere önem vermek, bu alanlarda bol kurs açmak veya mevcutları çoğaltmak yoluna gidilebilir. Böylece ekonomik yaşantıya katkıları daha fazla sağlanmış olacaktır. Bunun yanında serbest zaman eylemleri için (çeşitli eğlenceler, spor v.s.) olanakların sağlanması, bu konunun ciddi olarak bilinçli bir biçimde plânlanması, örgütlenmesi, geliştirilmesi, yayılması için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne ele alınması gerekmektedir.

Köy kadınlarımızın serbest zaman eylemleri bakımından bir sorunun olmadığı kanısındayız. Çünkü onların boş zamanı günlük işlerinden farklılaşmamıştır. Boş zamanları olsa bile genellikle boş durmayıp bir şeyler yaparlar. Örneğin, kızına çeyiz hazırlamak için yün eğirme, kazak örme, oya, nakış, dikiş gibi şeyler esasen köy kadınının günlük eylemleridir. Komşuya oturmaya gittiği zaman bile eline işini alır gider. Hem konuşur, hem işini görür.

VIII

SAĞLIK SORUNLARI

A - Genel Olarak

Bu konuda problemlerden birisi, köylerimizde halk tababeti dediğimiz halk tarafından benimsenmiş, kazanılmış ve kuşaktan kuşağa aktarılan irrasyonel değer yargılarına dayanan gelenek ile modern tıbbın sağlık ve hastalık süresi yönünden anlayış farklarının ortaya çıkması ve çatışma arzutmeleri halidir⁽¹⁰⁰⁾. Başka bir deyimle halk, hastayı, resmî ve özel sağlık personel ve örgütüne baş vurmaksızın birtakim hastalıkları kendi insiyatifleri kendi ilaçları ve kendi geleneksel usul, inanç ve teamüllerine göre tedavi eder. Örneğin şifalı otlar, hayvanlar, madenler, sular, bunların birkaçının birleşimi, kutsal yerleri ve kimseleri ziyaret, ilaç yerine geçerek hasta tedavi edilir⁽¹⁰¹⁾. Kırık çıkıkçılar, tecrübe sahibi kimseler, berber ve nalbantlar, hacılar, hocalar, şeyhler tedavide rol alan kişilerdir. Ayrıca kum, ılica ve kaplıcalardan da faydalanılır.

Halk sağlık folklorü ile ilgili malzeme ve usulleri bilimsel bir açıdan olumlu olanlarla olumsuz olanlar olmak üzere iki ana grupta toplamak

⁽¹⁰⁰⁾ Türkdoğan, Dr. Orhan: Medikal Sosyoloji, Saha ve Problemleri, İstanbul 1966, S. 46. Sosyoloji Konferansları, 6. kitap. İktisat Fak. Yay.

⁽¹⁰¹⁾ Yasa, İ: Türkiye'de Halk Sağlık Folklorü ve Bazı Meseleleri. S.B.F. dergisi Cilt: 17, Sayı: 3-4, S. 257.

mümkündür. Şifalı otlar, hayvan ve madenlerden yapılan ilaçları ve tedavi biçimlerini, şifalı suları, olumlu halk sağlığı tedbirleri sayabiliriz. Bunlara kocakarı ilaçları deniyor⁽¹⁰²⁾. Kırık çıkıkçılar da çoğunlukla gerekli kişiler durumundadırlar.

Olumsuz olarak nitelendirilen halk sağlık folklorünü maddî ve manevî olarak iki grupta ele alabiliriz. Maddî olanlar halkın kendisinin yaptığı tıbbi aykırı ilaçlardır. Manevî olan olumsuz tedavi usulleri ise ruhî ve sinirsel hastalıklar için girilen geleneksel eylemlerdir. Örneğin, hastayı okumak, tütsülemek, okunmuş su içirmek, muska yazdırmak v.s. gibi. Bununla beraber köylülerimiz artık maddî denebilecek hastalıklarda doktora, hastaneye koşmaktadır. Fakat manevî dediğimiz ruhsal ve sinirsel hastalıklarda hâlâ geleneksel tedavi usulleri devam etmektedir. Bu alanda doktora koşma henüz gerçekleşmemiştir⁽¹⁰³⁾.

B. Tedbirler

Maddî hastalıklarda halkın doktora koşmasıyla sorun halledilmiş olmuyor. Asıl sorun memleketimizde doktor, hastahane olanaklarının azlığı, köylünün ayağına gidememesi ve köylünün ilaç alacak maddî olanaklarının yetersizliğidir. Çözüm yolu olarak tıbbın sosyalleştirilmesine önem verilmesi, fazla sayıda doktor ve yardımcı personel yetiştirilmesi ve hastane yatırımlarının hızlandırılması ilk akla gelen tedbirlerdir. Sağlık sorunu ile yakından ilgili olarak beslenme, giyinme, barınma, temizlik, çocuk bakımı gibi daha birçok sorunlar vardır. Bunlara da köylümüzün ekonomik bakımdan yetersizliği ve bazı olumsuz gelenekleri sebep olmaktadır. Örneğin, köylülerimiz, hamam, su, yakacak v.s. olanaklarının yetersizliği nedeniyle yeter derecede temizlenemiyorlar.

SONUÇ

Köy yaşantımızdaki bütün sorunları gözden geçirdiğimizde bunları toplumsal ve ekonomik olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Ekonomik sorunlar plânlı kalkınma dönemindeki memleketimizin kalkınma çabalarıyla zamanla giderilebilecek niteliktedir. Toplumsal sorunlar ise özellikle olumsuz geleneklerimizden ileri gelmektedir. Bunların da toplumsal değişme süreci ile azalabileceği veya ortadan kalkacağı ileri sürülebilir.

(102) Yasa, a.g. yazı, S. 261.

(103) Yasa, a.g. yazı, S. 266.